

ЦИФРОВЕ ПІРАТСТВО ТА КОНТРАФАКЦІЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: АНАЛІЗ СТАНУ, ТЕНДЕНЦІЇ, МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

Геннадій Андрощук

*кандидат економічних наук, доцент,
головний науковий співробітник відділу промислової власності
та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України
ORCID: 0000-0003-0781-9740*

Досліджено економіко-правові проблеми цифрового піратства і контрафакції у світі, ЄС та Україні в умовах цифрової трансформації: стан та динаміка, вплив на бізнес і економіку, причини та ключові чинники, проблемні питання, що виникають у зв'язку з цим явищем, практика та організаційно-економічний механізм протидії. Контрафакція та піратство — це глобальні проблеми, які не мають кордонів. Вони занадто масштабні, щоб їх могли вирішити окремі компанії, сектори економіки або уряди. Тому важливо розвивати і зміцнювати співробітництво між цими суб'єктами, координувати роботу урядів на міжнародному, національному та регіональному рівнях.

Ключові слова: інтелектуальна власність, електронна торгівля, контрафакція, штучний інтелект, програмне забезпечення, цифрове піратство, цифрова трансформація, економічна шкода

Постановка проблеми. Порухення прав інтелектуальної власності (ІВ), зокрема комерційне підроблення та цифрове піратство, становлять серйозну проблему для багатьох країн світу та Європейського Союзу. Порухення прав ІВ спричиняють значні фінансові втрати для європейських правовласників та підривають стійкі бізнес-моделі, засновані на ІВ. Вони становлять також серйозну загрозу здоров'ю населення та суспільству в цілому, наприклад у формі підроблених ліків, медичного та технологічного обладнання.

Компанія International Data Corporation (IDC) оприлюднила свіжий прогноз щодо глобальної ІТ-галузі: йдеться про витрати на цифрову трансформацію організацій, продуктів та бізнес-практик. У ситуації, що склалася, і в умовах пандемії, що триває, багато корпорацій та організацій змушені переглянути модель роботи: перенесли навантаження у хмару та оптимізували витрати. За оцінками у 2021 році витрати у сфері цифрової трансформації становили приблизно 1,36 трлн доларів. У минулому році очікувалося зростання на 17,6 %, а глобальних витрат — до 1,8 трлн дол. на цифрову трансформацію підприємств. І понад 60 % світового ВВП має бути оцифровано зі зростанням у кожній галузі, зумовленому цифровими пропозиціями, операціями та відносинами. [1]. Нині більше половини (3,9 млрд) світового населення підключено до Інтернету, який є найбільш відкритим глобальним інформаційним суспільством. Нові технології є катализато-

рами змін, пропонуючи підприємствам надзвичайно широкі можливості. Технології штучного інтелекту (ШІ), розширена реальність і квантові обчислення стають наступним набором нових технологій, які викличуть стрибкоподібні зміни, що дадуть змогу підприємствам переформатувати цілі галузі. Роль ІВ та цифрової інфраструктури обороту прав ІВ стає ключовим чинником, що визначатиме зростання національних економік і, як результат, — вплив країни у світі. Передумови для цього створені розвитком глобальних цифрових мереж, понад 70 % трафіку яких становить рух об'єктів ІВ. Про зростання ролі сфери ІВ у глобальному вимірі свідчить останній Звіт Всесвітньої організації інтелектуальної власності — World Intellectual Property Report 2022 (WIPIR). За 35 років потроїлася кількість інновацій, пов'язаних з комп'ютерною технікою та суміжними галузями (КТ), на цей сектор припадає майже чверть усіх патентів, а щорічні темпи зростання становили 8 %. Нова революція у сфері інновацій пов'язана з цифровізацією, яка зумовлює трансформацію цілих галузей. Кількість цифрових інновацій зростає в чотири рази. На цей сектор припадає 12 % усіх патентних заявок, а щорічні темпи зростання патентної активності становлять 13 % [2]. Водночас зростає рівень цифрового піратства і контрафакції в умовах цифрової трансформації.

Літературний огляд. Дослідження в цій сфері традиційно мають міждисциплінарний характер. Серед зарубіжних досліджень щодо порушень у сфері авторського права і суміжних прав, захисту прав ІВ у мережі Інтернет, заслуговують на увагу роботи М. Богуславського, Е. Войніканіс, Д. Лонг, Д. Ліпшик, Л. Лессіг. Проблеми піратства у сфері авторського права та контрафакції досліджували українські науковці: О. Бутнік-Сіверський, Ю. Бошицький, Н. Бочарова, В. Вірченко, О. Гашицький, К. Горська, Г. Грігор'янц, О. Дорошенко, В. Дроб'язко, Р. Еннан, К. Зеров, Ю. Капіца, О. Кохановська, І. Литвинчук, О. Орлюк, О. Пахаренко, С. Петренко, Л. Тарасенко, А. Штефан, Р. Шишка, О. Харитонова, Є. Ходаківський, О. Яворська, В. Якобчук та інші. Проте особливості цифрового піратства, контрафакції, причини та ключові чинники цих порушень, механізми протидії в умовах цифрової трансформації досліджені недостатньо.

Мета дослідження: проаналізувати стан та динаміку цифрового піратства і контрафакції в умовах цифрової трансформації, їх вплив на бізнес і економіку, причини та ключові чинники, проблемні питання, що виникають у зв'язку з цим явищем, практику та організаційно-економічний механізм протидії у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі — Угода про асоціацію) (у ч. 1 ст. 250) розрізняються терміни «контрафактні товари» і «піратські товари». Контрафактними товарами є: і) товари, зокрема упаковка, що містить без дозволу торговельну марку, ідентичну торговельній марці, зареєстрованій належним чином стосовно такої самої групи товарів, які за суттєвими ознаками не можуть бути відрізані від товарів із зазначеною торговельною маркою та таким чином порушують права власника торговельної марки; ii) будь-який символ торговельної марки (логотип, маркування, наклейка, брошура, інструкція з користування або гарантійний документ). Навіть при окремому представленні, за таких самих умов, як і товари, зазначені в пп (i); iii) пакувальні матеріали, що містять торговельні марки контрафактних товарів, представлені окремо, за таких самих умов, як і товари, зазначені в пп (i). До піратських належать товари, які є копіями або містять копії, вироблені без згоди власника або особи, належним чином уповноваженої представляти інтереси власника в країні виробництва в питаннях авторського права та суміжних прав або права на промисловий зразок, незалежно від того, чи зареєстровані вони в національному законодавстві, чи ні [3]. Як зазначає А. Штефан, наведене тлумачення контрафактних і піратських товарів збігається з їх розумінням, викладеним у ст. 2 Регламенту № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради з питань митного захисту прав інтелектуальної власності [4, 14].

У цих визначеннях можна простежити предметне розмежування контрафакції та піратства: перше явище стосується торговельних марок, друге — об'єктів авторського права, суміжних прав і промислових зразків.

Нещодавно Відомство інтелектуальної власності ЄС (EUIPO) оприлюднило дослідження порушень авторського права (музика, фільми та телебачення) в Інтернеті в ЄС: тенденції та причини [5]. Дослідження охоплює період з січня 2017 по грудень 2020 року для телевізійних програм, музики та фільмів у 27 країнах-членах ЄС та Великій Британії. У рамках дослідження, зокрема, виявлено, що рівень цифрового піратства, виміряний як середня кількість запитів від інтернет-користувачів до вебсайтів-порушників за місяць, зменшився на 34 % у 2020 році порівняно з попереднім роком. Наведемо ключові висновки дослідження EUIPO. У період з 2017 по 2020 рік загальний доступ до піратського контенту скоротився удвічі. Найпомітніше скорочення в музиці — 81 %, наступні позиції — кіно (68 %) і телебачення (41 %). У середньому інтернет-користувач у ЄС отримував доступ до піратського контенту 5,9 разів на місяць у 2020 році. Пандемія COVID-19 мала лише тимчасовий вплив навесні 2020 року, коли піратство фільмів зросло. Улітку 2020 року тенденція до зниження відновилася. Поточе передавання було найпоширенішим методом доступу, на нього припадало близько 80 % усього доступу. Відмінності між державами-членами ЄС досліджувалися за допомогою економетричного аналізу. Нерівність доходів збільшує рівень піратства, а доступ до легальних пропозицій та обізнаність про такі пропозиції, як правило, зменшують. Основні дані для цього дослідження отримані в результаті відстеження трафіку на піратських веб-сайтах, отриманих від MUSO, лондонської компанії, яка надає статистику піратської діяльності. Дані про незаконне споживання піратських цифрових фільмів, телешоу та музики, зібрані у державах-членах ЄС та Великій Британії. Для порівняння трафіку та його аналізу використовувалися додаткові дані: економічні змінні, такі як дохід на душу населення; частка молоді у населенні; легальна цифрова пропозиція: Інтернет та мовні платформи; сприйняття, поінформованості та поведінка щодо піратства. Ці дані були отримані від Євростату, Європейської аудіовізуальної обсерваторії та, для даних про сприйняття та ставлення споживачів, від дослідження сприйняття ІС EUIPO. Проте час вносить свої корективи. Аналіз нових досліджень показує, що *рівень піратства збільшується*. Нові дані, надані трекінговою компанією MUSO, засвідчують, що кількість відвідувань піратських сайтів збільшилася майже на 30 % порівняно з минулим роком [6]. Видавнича категорія особливо зростає, переважно через піратство манги. Манга — це форма образотворчого мистецтва, яка виражається у вигляді коміксу, намальованого в японському стилі. Тобто манга — це японські комікси. США, як і раніше, є притулком для більшості піратів в абсолютному вираженні. Попри зростаючу доступність легальних варіантів, *онлайн-піратство залишається неприборканим. Щодня піратськими сайтами та сервісами користуються мільйони людей в усьому світу*. Нові дані, опубліковані MUSO, засвідчують, що піратські сайти залишаються дуже актуальними: люди не мають проблем з їх пошуком, трафік на ці сайти стрімко зростає. Так, у першому кварталі 2022 року кількість відвідувань піратських сайтів збільшилася на понад 29 % порівняно з попереднім роком, що відповідає 52,5 млрд відвідувань. Майже половина цього трафіку (48 %) припадає на контент, пов'язаний з телебаченням, видавнича справа посідає друге місце (27 %), за нею фільми (12 %), музика (7 %) та програмне забезпечення (ПЗ) (6 %). Зростання трафіку помітне в усіх типах піратства, проте виділяється категорія видавництва. Порівняно з першим кварталом 2021 року кількість відвідувань цієї категорії різко зросла, а програмне піратство відстає. На рис.1 показано зростання рівня цифрового піратства за категоріями.

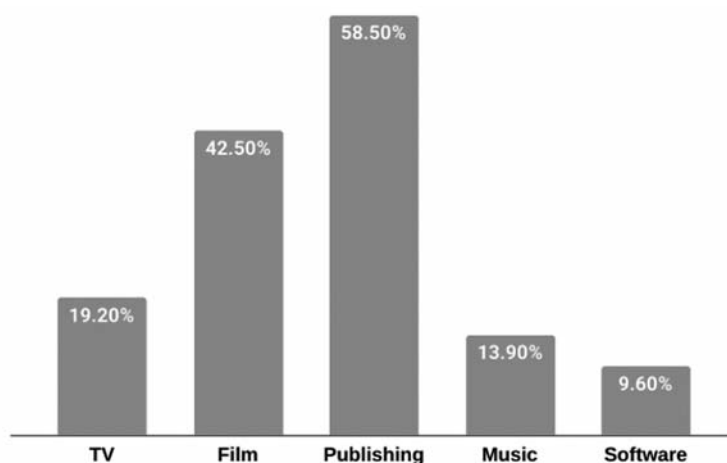

Рис. 1. Зростання рівня цифрового піратства за категоріями в першому кварталі 2022 р. порівняно з першим кварталом 2021 р. Джерело: *Pirate Site Traffic Surges With Help From Manga Boom* [6]

Зростання категорії видавництво значною мірою обумовлене мангою. Деякі піратські сайти цієї ніші, зокрема Manganato.com, залучають понад 100 млн відвідувань на місяць. Це більше, ніж на культових піратських сайтах The Pirate Bay та Fmovies.to.

Америка попереду. США — це країна, яка відправляє на піратські сайти найбільше відвідувачів. З понад 5,7 млрд відвідувань за перші три місяці року на США припадає більше 10 % усього піратського трафіку. Зі збільшенням на 39 % порівняно з попереднім роком зростання піратської аудиторії перевищує середній світовий показник. Далі йдуть Росія та Індія з трохи більш ніж 3 млрд відвідувань піратських сайтів, за ними — Китай та Франція з 1,8 та 1,7 млрд відвідувань відповідно. На рис. 2. показано рейтинг найбільш активних піратських країн за відвідуваннями.

Найбільшим медіасектором, на який припадало 46,6 % усього трафіку, що йде на піратські web-сайти, є телевізійний контент. Протягом перших восьми місяців 2022 року було визначено деякі помітні тенденції в даних MUSO щодо піратства в розрізі різних галузей. Із січня по серпень 2022 року експерти MUSO зафіксували

Рис. 2. Рейтинг найбільш активних піратських країн Джерело: *Pirate Site Traffic Surges With Help From Manga Boom* [6]

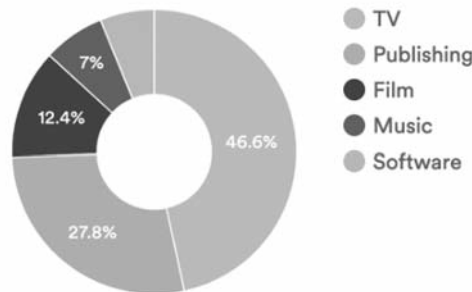

Рис. 3. Рівень найбільш активного відвідування піратських сайтів за секторами
Джерело: *Pirate Site Traffic Surges With Help From Manga Boom* [6]

141,7 млрд відвідувань піратських сайтів для всіх галузей, що на 21,9 % більше, ніж за аналогічний період 2021 року. Аналіз за секторами медіаіндустрії показує, що найбільшим сектором був телевізійний, який охоплює телебачення, аніме, прямі трансляції спортивних програм та інші прямі трансляції. Серед цих медіасекторів телевізійний контент становив 46,6 % усього трафіку на піратські web-сайти.

Порівнюючи дані вимірювань по кожному із секторів, що мали місце з січня по серпень 2022 року, із даними за аналогічний період 2021 року, робимо висновок, що піратство зросло в усіх галузевих секторах. Причому піратський кінотрафік показує найбільше зростання на 49,1 %. Музичний сектор демонструє найнижчі показники зростання — 3,87 %. Аналіз ситуації в розрізі методів доправлення неліцензійного контенту свідчить, що 53,9 % трафіку припадає на неліцензовані потокові сайти порівняно з 46,1 % трафіку на сайти завантаження (включаючи торенти та кіберблокери). На потокові трансляції припадає 95,1 % трафіку телевізійного контенту, тоді як на завантаження — 99 % трафіку публікацій і 100 % трафіку піратського ПЗ. Аналіз рівня піратства в географічному розрізі свідчить, що в період від січня по серпень 2022 року на США припадало 10,9 % піратства, що на 87,3 % вище, ніж у Росії, яка посідає друге місце. Найвищі серед країн Європи показники піратства має Франція (5 місце), за нею — Велика Британія (7 місце). Україна в глобальному рейтингу займає 14 місце [7].

Проблема цифрового піратства досить гостро стоїть в Україні. Так, згідно з результатами дослідження практики споживання цифрового контенту в Інтернеті, проведеного на запит Асоціації компанією GfK у червні 2020 року, більшість українців використовують одночасно і легальні, і піратські ресурси — 75 % для фільмів і серіалів та 80 % для музики. Водночас близько двох третин опитаних користувачів, які завантажували файли за останні 6 місяців, використовували для цього нелегальні ресурси [8]. За даними Центру досліджень соціальних комунікацій НБУ рівень комп'ютерного піратства в Україні становить 86 %, у той час як середній рівень у світі — всього 42 %. За останніми оцінками BSA рівень піратства ПЗ у 2023 році становить 80 %. Констатується відсутність ефективних зусиль щодо зменшення використання неліцензійного ПЗ державним сектором (мене завжди дивувало, як з точністю до 1 % іноземні представники визначають рівень піратства ПЗ в Україні, а державні структури, що відповідають за цю ділянку, мовчки погоджуються з такими показниками і накладеними санкціями). У дослідженні «Суспільного» про розвиток піратства в Україні зазначається, що сумарна аудиторія двох найбільших сайтів, де можна безкоштовно завантажити mp3-файл з майже будь-якою піснею світу, становить близько 21 млн користувачів з України. І це тільки за січень 2020 року [9].

В Офісі ефективного регулювання BRDO розробили законопроект, покликаний запобігти цифровому піратству і захистити контент від шахрайського доступу до

нього шляхом використання спеціальних пристроїв [10]. Законопроект визначає механізми захисту від несанкціонованого доступу до цифрових послуг телебачення та радіомовлення, які користувачі отримують за окрему плату. Він запобігає цифровому піратству і наближає українське законодавство до європейського, як того вимагає Угода про асоціацію. Міністерство економіки України доопрацювало законопроект, розділивши його на два проекти закону — № 5870 і № 5871, зареєстровані у Верховній Раді України 27 серпня 2021 року. «В Україні сьогодні дуже легко не платити за цифровий контент, оскільки законодавство не передбачає заборону виробництва, продажу і використання незаконних пристроїв умовного доступу», — зазначили в BRDO. У Європі послуги доступу до цифрового контенту захищаються окремою Директивою 98/84 / ЄС ще з 1998 року.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у своєму дослідженні «Економічні наслідки контрафакції та піратства» зазначила, що саме Інтернет надав порушникам прав ІВ новий та потужний засіб для продажу своєї продукції, припускаючи, що значна частка контрафактних товарів розповсюджується через Інтернет [11]. Стрімкий розвиток Всесвітньої мережі Інтернет загострив проблему контрафакції, створивши для порушників прав ІВ додаткові та спрощені канали у кіберпросторі для просування, реклами, пропозиції та продажу контрафактної продукції споживачам. Інтернет-піратство та крадіжка ІВ у сучасному світі має значне поширення. Особливо це стосується країн, де рівень інтернет-культури не надто високий. У березні 2022 року Обсерваторія ЄС опублікувала Звіт про оцінку загрози злочинів у сфері ІВ за 2022 рік (Intellectual Property Crime Threat Assessment 2022 Report), у якому викладено результати спільного дослідження Відомства з інтелектуальної власності ЄС (EUIPO) та Європолу [12]. Цей звіт показує, що виробництво і продаж контрафакту є дуже прибутковою діяльністю для злочинців і залучених злочинних мереж. Отримані результати вказують на важливість рішення щодо визначення злочинів проти ІВ правоохоронним пріоритетом у боротьбі з організованою злочинністю, а також щодо посилення закликів до скоординованих дій усіх країн світу. У звіті наголошується, що ця оцінка підтверджує, що *злочини проти ІВ становлять загрозу здоров'ю та безпеці споживачів і завдають шкоди економіці*. Хоча більшість контрафактних товарів, що поширюються в ЄС, виробляється за його межами, є ознаки, що виробництво підроблених і неякісних товарів усе частіше відбувається в межах держав-членів. Часте вилучення фальсифікованих пакувальних матеріалів та напівфабрикатів на кордоні однозначно вказують на наявність виробничих потужностей в ЄС — одні для часткового збирання та інші, що виконують повний виробничий цикл. Розповсюдження підроблених і неякісних товарів онлайн та офлайн було ключовою злочинною діяльністю під час пандемії. Криза охорони здоров'я, викликана COVID-19, підкреслила той факт, що злочинні організації не визнають кордонів і використовують найменшу слабкість або недолік у координації спільних протизлочинних зусиль для зміцнення своїх позицій.

«Оцінка загрози з боку особливо небезпечних форм організованої злочинності 2021» (Serious and Organised Crime Threat Assessment, SOCTA) чітко визначає злочини проти ІВ як одну із загроз серйозної та організованої злочинності, з якою стикається ЄС [13]. У звіті зазначається: щоб ефективно боротися з цією злочинною загрозою, уряди повинні розуміти природу та масштаб цієї загрози. Вказана допомогає учасникам боротьби зі злочинами проти ІВ оцінити цю злочинну діяльність. Партнерство між Європолем та EUIPO посилює оперативну відповідь держав-членів на злочини проти ІВ.

Стан в Україні. Під час проведення безстрокової української просвітницької кампанії Український альянс по боротьбі з підробками та піратством (UAACP) традиційно проводить анкетування-опитування громадської думки. Отримані результати свід-

---

чать, що в Україні доросле населення та школярі у 80 % випадків не замислюються над питанням, чи оригінальний товар вони купують, лише 15 % дорослих та молоді впевнені, що ніколи не купували підробок. Аудиторія студентів більш схильна до придбання контрафактного товару, молодь не цікавить якість товару, а приваблює дешева підробка. При цьому студентська спільнота у 50 % випадків купувала підроблені товари свідомо, а 25 % студентів будуть і надалі купувати підробки, тому що нічого поганого у цьому не вбачають, а грошей завжди не вистачає [14]. Як бачимо, молодь більш схильна до придбання підробок і така ситуація загрожує безпеці України. В умовах війни необхідно більш уважно ставитися до питання придбання підробок, з огляду на економічне підґрунтя цього негативного явища. Адже контрафакт — це не лише питання моралі та порушення прав ІВ, це злочин, який генерує швидкі неконтрольовані державою грошові потоки, що з великою вірогідністю можуть бути спрямовані на потреби ворога для фінансування військових злочинів проти нашої держави.

Причини піратства.

Первинною причиною піратства є надзвичайно низька матеріальна складова в собівартості ліцензійної продукції. Сучасні технології зробили копіювання інформації простою та дешевою справою. Раніше легальні виробники мали природний захист у вигляді технологічної переваги та ефекту масштабу. Кожен міг переписати книжку вручну чи набрати текст на друкарській машинці, проте собівартість та якість такої копії значно поступалися оригінальним виданням. Зараз якість саморобних копій цілком співмірна — наприклад, елементарний набір офісної техніки (комп'ютер — принтер — біндер) дає змогу зробити аналог видання книжки в м'якій обкладинці. Причому її собівартість буде не вищою ринкової ціни. А книжка є найбільш матеріальним з інтелектуальних продуктів. Що стосується ПЗ чи оцифрованої музики, то різниця якості ліцензійного та піратського продукту часто взагалі відсутня за величезної різниці в цінах. Вартість масової продукції, що є об'єктом прав ІВ, у розвинутих країнах визначається високою платоспроможністю попиту. Матеріальна складова в собівартості незначна — не більше кількох відсотків. Отож основна додана вартість у подібній продукції створюється за рахунок права власності на використання. Виникає ситуація, коли споживачі можуть отримати продукт, заплативши значно менше, якщо порушити право власності. Саме перспектива отримати надприбуток (абсолютний чи відносний у вигляді економії) і є першопричиною піратства. Варто зауважити, що пірати лише використовують створену правовласниками ситуацію та вкрай нерівномірний перерозподіл прибутків на свою користь. Піратство у сфері ІВ особливо поширене у країнах з невисоким доходом на душу населення. Основною причиною поширення піратства у таких країнах є неплатоспроможність населення, адже ціни на піратські продукти є у десятки разів нижчими від встановлених правовласниками. Окрім цього піратство може сприяти забезпеченню доступу широких верств населення до інформації, поширення якої з певної причини обмежене правовласниками.

Вплив контрафакції на бізнес і економіку [15].

Аналіз опублікованих звітів про порушення прав ІВ та їх економічні наслідки показує, що особливу тривогу викликає зміст «Тенденцій у торгівлі контрафактною і піратською продукцією» ОЕСР і «Звіту про стан справ про порушення прав інтелектуальної власності», підготовленого ЕUIPO. Перше спостереження полягає в тому, що попри стабільне або навіть рецесивне економічне зростання, *обсяг контрафакції* збільшився в період між 2014 і 2016 роками порівняно з попереднім аналізом (2011/2013). У ЄС контрафактні товари наразі становлять 6,8 % імпорту, або 121 млрд євро (135 млрд дол.) на рік (у 2013 році вони становили 5 % імпорту, або 85 млрд євро). Друге спостереження полягає в тому, що *кримінальні мережі користуються відсутністю правозастосування в деяких державах і адаптують поширення своїх продуктів, використовуючи нові засоби зв'язку (Інтернет, соціальні мережі тощо), канали*

поширення (транзит, вільні зони, невеликі посилки) і споживчі запити. Крім цього, окупність інвестицій висока, а накладені штрафи є низькими і не здійснюють стримуючий вплив на фальшивомонетників і продавців. Економічні наслідки контрафакції є суттєвими — особливо з точки зору приблизно 468 тис. робочих місць, втрачених у ЄС, і продажів через контрафакцію, що дорівнює 92 млрд євро на рік (у 2012–2016 роках). Боротьба з контрафакцією також є фінансовим тягарем для компаній, які захищають свої права. Ці витрати включають захист творінь і нововведень, наймання виділених співробітників правоохоронних органів, процедурні збори, витрати на зберігання тощо.

Відповідальність за порушення.

Першого грудня 2022 року було прийнято Закон України про «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав» (далі — Закон). Він системно пов'язаний з новим Законом України «Про авторське право і суміжні права», у якому здійснено суттєвий перегляд норм з урахуванням вимог ст. ст. 161–192 ч. 2 «Стандарти, що стосуються прав інтелектуальної власності» Угоди про асоціацію. Закон передбачає внесення змін щодо санкцій за порушення авторських прав, зокрема збільшення покарання за правопорушення, передбачене ст. 52-2 КУпАП (Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності). Покарання передбачає накладення штрафу від 50 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції; збільшено покарання за правопорушення, передбачене ст. 176 КК (порушення авторського права і суміжних прав) — тепер такі діяння караються штрафом від 300 до 1 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк. Проте зміни стосуються не лише санкцій за правопорушення. Закон передбачає введення нової статті в КК України — ст. 176-1 «Фінансування порушення авторського права і суміжних прав», а також доповнення до ст. 176 КК України «Порушення авторського права і суміжних прав», що розширює кримінально карані форми вчинення цього злочину. Метою українського законодавця з точки зору гармонізації національного та європейського законодавства повинно бути забезпечення ефективних, пропорційних та стримуючих санкцій за порушення авторських і суміжних прав, а посилення відповідальності за такі порушення має супроводжуватися й іншими змінами.

Європейська комісія рекомендує посилити боротьбу з контрафактом та прийняти новий Митний кодекс [16]. Нещодавній Аналітичний звіт Європейської комісії містить поточний огляд ситуації та пропонує цінні настанови стосовно подальшої роботи за різними розділами європейського законодавства (*acquis*) і містить сумарні підсумки за розділами. Зокрема у розділі 7 Право ІВ зазначається таке. Загалом узгодження законодавства з права ІВ України з нормативно-правовою базою ЄС перебуває на ранній стадії підготовки. Україна повинна продовжувати приведення свого законодавства у відповідність до права ЄС і, зокрема, покращити результати його правозастосування у цій сфері. Необхідно посилити боротьбу з контрафактною продукцією в усіх правоохоронних органах. Україні слід скористатися перевагами співпраці з Відомством з інтелектуальної власності ЄС (EUIPO) для зміцнення інституційної спроможності та кращого захисту прав ІВ. А в підсумку за розділом 29 Митний союз Єврокомісія рекомендує таке. Україна має хороший рівень підготовки щодо входження до Митного союзу. Україна підключена до загальної митної інформаційної системи ЄС (Common Communication Network) і використовує нову комп'ютеризовану транзитну систему (NCTS). Україна є частиною Конвенції про спільний транзит, яка на 100 % базується на системі транзиту Союзу. Попри те, що

митне законодавство в більшості своїй наближене, воно потребує певного подальшого узгодження з *acquis* ЄС, передбаченого новим Митним кодексом, який має бути прийнятий у 2023 році. Покращення адміністративної спроможності в ІТ-секторі повинно бути пріоритетним. Для покращення імплементації та виконання митного законодавства, яке відповідає вимогам ЄС, знадобляться певні зміни поточних процедур і методів роботи в деяких сферах діяльності.

Можна виділити оптимальні методи боротьби та передову практику, яку варто взяти на озброєння з глобальної системи заходів з протидії піратству на національному та міжнародному рівнях: посилення законодавства та застосування права; підвищення обізнаності споживачів і зацікавлених осіб; зміцнення співробітництва та взаємодії. Контрафакція та піратство — це глобальні проблеми, які не мають кордонів. Вони занадто масштабні, щоб їх могли вирішити окремі компанії, сектори економіки або уряди. Тому важливо розвивати та зміцнювати співробітництво між цими суб'єктами. Для забезпечення успішної боротьби з цифровим піратством, контрафакцією і відмиванням коштів необхідно координувати роботу урядів на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Приватний і державний сектори повинні об'єднати зусилля у протидії торгівлі контрафактом і піратською продукцією, організувавши спеціальні підрозділи взаємодії, які будуть відповідати за збір відомостей про рух коштів, отриманих від злочинної діяльності, і за обмін інформацією у сфері протидії відмиванню коштів. Всесвітня митна організація, Митна правоохоронна мережа (СЕН) та база даних Інтерполу з міжнародної злочинності у сфері ІВ — приклади баз даних, пов'язаних з правоохоронною практикою в галузі захисту прав ІВ. Розробка та організація подібних баз даних може стати ефективним інструментом боротьби з контрафакцією і піратством. На національному та міжнародному рівнях необхідно здійснювати обмін розвідувальною інформацією, щоб підвищити ефективність протидії контрафакції в контексті злочинних мереж і тероризму.

Висновки. З 23 червня 2022 року Україні надано статус кандидата у члени Євросоюзу. Крім відкриття перспектив це накладає численні обов'язки з удосконалення системи захисту прав ІВ. Потребує значно глибших структурних змін, ніж цього вимагала Угода про асоціацію, нормативне регулювання цієї сфери. Потрібно також створити регламенти й політики митного контролю, гармонізовані з ЄС. Через різке зростання онлайн-продажів спостерігається помітне зростання продажів контрафактної продукції, незважаючи на різні рішення, доступні для боротьби з нею. Загалом щороку на різних онлайн-платформах продаватиметься контрафактна продукція на суму понад 1,7 трлн дол. — і це оцінка Міжнародної коаліції по боротьбі з контрафакцією. Продаж контрафакту призводить до втрати мільйонів робочих місць і втраченого прибутку та на сьогодні є найбільшою у світі злочинною діяльністю. Очікується, що до 2024 року лише у США обсяг продажу контрафакту в електронній торгівлі зросте до 6 трлн дол. [17]. Захист прав ІВ в умовах воєнного стану є вкрай важливим, оскільки це життєва необхідність захисту економічних інтересів та міжнародні зобов'язання України щодо вступу в ЄС. Держава, яка не захищає права ІВ, фактично підтримує тіньовий бізнес (чим завдає збитків чесному бізнесу, який платить податки), фінансує організовану злочинність та воєнних злочинців. Забезпечити ефективний захист від контрафакту можна, лише об'єднавши зусилля митних, правоохоронних, експертних, судових органів, правовласників, усіх зацікавлених осіб. Адже обмін інформацією між ними та координація спільних дій мають важливе значення для запобігання, виявлення, контролю, розслідування та судового переслідування правопорушників.

Перелік використаних джерел / List of references

1. *Затраты на цифровую трансформацию в 2022 году достигнут \$1,8 трлн в мировом масштабе.*
Zatraty na tsifrovuyu transformatsiyu v 2022 godu dostignut \$1,8 trln v mirovom masshtabe. URL: <https://bin.ua/news/interesting/it/277540-zatraty-na-cifrovuyu-transformatsiyu-v-2022-godu.html> (дата звернення: 11.04.2023).
2. *World Intellectual Property Report 2022. The Direction of Innovation.* URL: <https://www.wipo.int/wipr/en/2022/> (дата звернення: 11.04.2023).
3. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони.*
Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyu-zom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy chle-namy, z inshoyi storony. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 11.04.2023).
4. *Штефан А. Камкординг, кардшейрінг, піратство: законодавчі новели щодо видів порушень авторського права і суміжних прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 3. С. 12–17.*
Shtefan A. Kamkordynh, kardsheyrinh, piratstvo: zakonodavchi novely shchodo vydiv porushen' avtors'koho prava i sumizhnykh prav. Teoriya i praktyka intelektual'noyi vlasnosti. 2017. № 3. S. 12–17.
5. *Online Copyright Infringement in the European Union music, films and TV (2017-2020), Trends and drives.* URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/online-copyright-infringement-in-eu/2021_online_copyright_infringement_in_eu_en.pdf (дата звернення: 11.04.2023).
6. *Pirate Site Traffic Surges With Help From Manga Boom.* URL: <https://torrentfreak.com/pirate-site-traffic-surges-with-help-from-manga-boom-220503/> (дата звернення: 11.04.2023).
7. *Скуратівський Б. Дослідження: Сполучені Штати та Росія — лідери по медіа-піратству. Україна — на 14 місці.*
Skurativ's'kyu B. Doslidzhennya: Spolucheni Shtaty ta Rosiya — lidery po mediapi-rat'svu. Ukrayina — na 14 mistsi. URL: <https://mediasat.info/uk/2022/10/13/doslidzhennya-spolucheni-shtaty-ta-rosiya-lidery-po-telepiratsvu-ukraina-na-14-misci/> (дата звернення: 11.04.2023).
8. *Бізнес закликає українців користуватися легальним контентом в Інтернеті.*
Biznes zaklykaye ukrajintsiy korystuvatysya lehal'nym kontentom v Interneti. URL: <https://eba.com.ua/biznes-zaklykaye-ukrajintsiy-korystuvatysya-legalnym-kontentom-v-interneti/> (дата звернення: 11.04.2023).
9. *Чуловська О. Вкраси, щоб прочитати: чому в Україні процвітає книжкове піратство і як з ним боротися?*
Chulov's'ka O. Vkrasty, shchob prochytaty: chomu v Ukraini protsvitaye knyzhkove piratstvo i yak z nym borotysya? URL: <https://www.readmodo.com/piratstvo/> (дата звернення: 11.04.2023).
10. *У BRDO хочуть зайнятися боротьбою з піратством в Україні.*
U BRDO khochut' zaunyatysya borot'boyu z piratstvom v Ukraini. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/tech/borotba-z-piratstvom-u-brdo-pidgotuvati-zakono-proekt-novini-ukrajini-50181964.html> (дата звернення: 11.04.2023).
11. *The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy — OECD, 2008.* URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/theeconomicimpactofcounterfeitingandpiracy.htm> (дата звернення: 11.04.2023).

-
12. *Intellectual Property Crime Threat Assessment 2022 Report*. URL: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Report.%20Intellectual%20property%20crime%20threat%20assessment%202022_2.pdf (дата звернення: 11.04.2023).
13. *Fake products and online piracy: new trends in young Europeans' behaviour*. URL: https://euiipo.europa.eu/ohimportal/en/web/guest/-/fake-products-and-online-piracy-new-trends-in-young-europeans-behaviour?p_p_id=com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_PWFutMXFHaps&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_PWFutMXFHaps_del (дата звернення: 11.04.2023).
14. До «Всесвітнього дня боротьби з підробками» EUIPO розмістило інформацію щодо нових тенденцій в поведінці молодих європейців стосовно підроблених товарів та онлайн-піратства.
Do «Vsesvit'nogo dnya borot'by z pidrobkami» EUIPO rozmistilo informatsiyu shchodo novykh tendentsiy v povedintsi molodykh yevropeytsiv stosovno pidroblenykh tovariv ta onlayn-piratstva. URL: <http://pakharenko.ua/do-vsesvitnogo-dnya-borotbi-z-pidrobkami-euiipo-rozmistilo-informatsiyu-shhodo-novix-tendencij-v-povedinci-molodix-yevropejciiv-stosovno-pidroblenix-tovariv-ta-onlajn-piratstva/> (дата звернення: 11.04.2023).
15. Андрощук Г. Вплив контрафакції на бізнес і економіку.
Androshchuk H. Vplyv kontrafaktsiyi na biznes i ekonomiku. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/vplyv-kontrafaktsiyi-na-biznes-i-ekonomiku.html> (дата звернення: 11.04.2023).
16. Європейська Комісія рекомендує посилити боротьбу з контрафактом та прийняти новий Митний кодекс.
Yevropeys'ka Komisiya rekomenduye posylyty borot'bu z kontrafaktom ta pryynyaty novuyu Mytnuyu kodeks. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/evropeyska-komisiya-rekomendue-posiliti-borotbu-z-kontrafaktom-ta-priynyati-noviy-mitniy-kodeks.html> (дата звернення: 11.04.2023).
17. Baird S., Paterson N. *How Some Brands are Successfully – and Cost-Effectively – Combating Online Counterfeiters*. URL: <https://www.ipwatchdog.com/2022/10/13/brands-successfully-cost-effectively-combating-online-counterfeiters/id=152088/> (дата звернення: 11.04.2023).

Gennadiy Androshchuk

Ph.D. (Economics), Associate Professor, Chief Researcher of the Department of industrial property and commercialization of intellectual property objects of the Intellectual Property Scientific Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

Digital piracy and counterfeiting in the conditions of digital transformation: analysis of the situation, trends, defense mechanisms

In the work, based on the analysis of statistical data, the study of international sources, the economic and legal problems of digital piracy and counterfeiting in the world, the EU and Ukraine in the conditions of digital transformation are investigated: state and dynamics, impact on business and economy, causes and main factors, problematic issues that arise in connection with this phenomenon, the practice and the organizational and economic mechanism of countermeasures in this area. The sale of counterfeit goods causes millions of jobs and lost profits and is currently the world's largest criminal enterprise. It is expected that by 2024, in the US alone, the volume of sales of counterfeit goods in electronic commerce will increase to 6 trillion dollars. The

rating of the most active pirate countries is given, Ukraine is the place. Criminal networks take advantage of the lack of law enforcement in some states and adapt the distribution of their products using new means of communication (Internet, social networks, etc.), distribution channels (transit, free zones, small parcels) and consumer requests. In addition, the return on investment is high, and the imposed fines are low and do not have a deterrent effect on counterfeiters and sellers. It is concluded that counterfeiting and piracy are global problems that know no borders. They are too big to be solved by individual companies, sectors of the economy or governments. Therefore, it is important to develop and strengthen cooperation between these subjects. To ensure a successful fight against digital piracy, counterfeiting and money laundering, coordination between governments at the international, national and regional levels is essential. The private and public sectors should join forces in the fight against the trade in counterfeit and pirated products by organizing special cooperation units that will be responsible for collecting information on the movement of funds obtained from criminal activities and for exchanging information in the field of combating money laundering. The protection of IP rights in the conditions of martial law is extremely important, as these are Ukraine's international obligations regarding EU accession and the vital need to protect Ukraine's economic interests.

Keywords: intellectual property, e-commerce, counterfeiting, artificial intelligence, software, digital piracy, digital transformation, economic damage

Подано / Submitted: 10.05.2023

Доопрацьовано / Revised: 20.05.2023

Прийнято до публікації / Accepted: 30.05.2023